

SHAXS VA JAMIYATNING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Qo'shoqova Bahor Omonturdi qizi

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Tadbirkorlik va boshqaruv fakulteti

Sotsiologiya yo'nalishi 1-bosqich talabasi.

Tel: +998 91 239 03 07 Email: denouzbekistan983@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18667000>

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik ijtimoiy-falsafiy va sotsiologik yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Shaxsning shakllanishida jamiyatning o'rni, ijtimoiy muhit, madaniy me'yorlar va qadriyatlarning ta'siri yoritiladi.

Shuningdek, jamiyat taraqqiyotida shaxs faolligi, ijtimoiy ong va mas'uliyat masalalari ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari shaxs va jamiyatning dialektik birligi mavjudligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: shaxs, jamiyat, ijtimoiylashuv, ijtimoiy munosabatlar, madaniyat, qadriyatlar, ijtimoiy ong, shaxs faolligi.

Аннотация. в данной научной статье анализируется взаимосвязь личности и общества на основе социально-философских и социологических подходов. Раскрывается роль общества в формировании личности, влияние социальной среды, культурных норм и ценностей. Также рассматривается значение активности личности, социального сознания и ответственности в развитии общества. Результаты исследования подтверждают диалектическое единство личности и общества.

Ключевые слова: личность, общество, социализация, социальные отношения, культура, ценности, социальное сознание, активность личности.

Annotation. This scientific article analyzes the interrelation between the individual and society based on socio-philosophical and sociological approaches. The role of society in shaping the individual, as well as the influence of the social environment, cultural norms, and values, are examined. In addition, the importance of individual activity, social consciousness, and responsibility in the development of society is discussed. The study confirms the dialectical unity of the individual and society.

Keywords: individual, society, socialization, social relations, culture, values, social consciousness, individual activity.

Kirish

Shaxs va jamiyat munosabati ijtimoiy fanlarning eng muhim va murakkab muammolaridan biridir. Inson jamiyatdan tashqarida yashay olmaydi, jamiyat esa shaxslarsiz mavjud bo'la olmaydi. Shu sababli shaxs va jamiyat doimo o'zaro ta'sirda, uzviy bog'liqlikda rivojlanadi.

Ushbu maqolada mazkur munosabatlarning nazariy asoslari va amaliy ahamiyati tahlil qilinadi.

Shaxs tushunchasining ilmiy mazmuni

Shaxs — bu ijtimoiy munosabatlar jarayonida shakllangan, ong, tafakkur, ma'naviy va ijtimoiy mas'uliyatga ega bo'lgan individdir.

Shaxs biologik mavjudot sifatida tug'iladi, ammo jamiyat ta'sirida ijtimoiy sifatlarni egallaydi. Ta'lim, tarbiya, mehnat va muloqot shaxs kamolotining asosiy omillari hisoblanadi.

Shaxsning ijtimoiy sifatlari va tarkibiy jihatlari

Ilmiy adabiyotlarda shaxs tushunchasi nafaqat ijtimoiy munosabatlar subyekti, balki muayyan ijtimoiy sifatlarni majmuasi sifatida ham talqin etiladi. Ushbu sifatlarni shaxsning jamiyatdagi o'rnini belgilaydi. Jumladan, shaxs ijtimoiy ong, mas'uliyat, axloqiy qadriyatlar, ijtimoiy rollar va xulq-atvor me'yorlarini o'zida mujassamlashtiradi. Shaxsning shakllanishida ijtimoiy tajriba muhim ahamiyat kasb etib, u avloddan avlodga o'tuvchi madaniy va ma'naviy meros orqali boyib boradi.

Shaxsning ilmiy mazmunini ochishda uning ijtimoiy roli tushunchasi alohida ahamiyatga ega. Har bir shaxs jamiyatda muayyan ijtimoiy rolni bajaradi va bu rol orqali jamiyat bilan o'zaro aloqaga kirishadi. Ijtimoiy rollar shaxsning huquq va majburiyatlarini belgilab, uning jamiyatdagi xatti-harakatini tartibga soladi. Shu jihatdan shaxs jamiyat tomonidan shakllantiriladigan va bir vaqtning o'zida jamiyatga faol ta'sir ko'rsatuvchi subyekt hisoblanadi.

Bundan tashqari, shaxsning ilmiy mazmuni uning mustaqil fikrlashi va ongli faoliyati bilan ham belgilanadi. Ongli faoliyat shaxsga ijtimoiy voqelikni anglash, baholash va unga nisbatan munosabat bildirish imkonini beradi. Aynan ushbu jihat shaxsni oddiy individdan farqlaydi va uni jamiyat taraqqiyotining faol ishtirokchisiga aylantiradi.

Jamiyat tushunchasi va uning tuzilishi

Jamiyat — bu insonlar o'rtasidagi tarixan shakllangan ijtimoiy munosabatlar tizimidir. Jamiyat iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va ma'naviy sohalaridan iborat bo'lib, murakkab va o'zgaruvchan tizim sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tizimning harakatlantiruvchi kuchi shaxs faoliyatidir.

Shaxs va jamiyatning dialektik birligi

Shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabat dialektik xarakterga ega. Jamiyat shaxsni shakllantiradi, shaxs esa jamiyatni rivojlantiradi. Ijtimoiy me'yorlar, qonunlar va qadriyatlar shaxs xulq-atvorini tartibga solsa, faol va ijodkor shaxslar jamiyatda ijtimoiy o'zgarishlarga sabab bo'ladi.

Shaxs va jamiyat o'rtasidagi o'zaro ta'sir mexanizmlari

Shaxs va jamiyatning dialektik birligi ularning o'zaro ta'sir mexanizmlarida yaqqol namoyon bo'ladi. Jamiyat shaxsga ijtimoiy sharoit, me'yorlar va qadriyatlar orqali ta'sir ko'rsatsa, shaxs jamiyatga ongli faoliyati, ijtimoiy xatti-harakati va tashabbuslari orqali ta'sir etadi. Ushbu jarayon ikki tomonlama xarakterga ega bo'lib, jamiyat va shaxs bir vaqtning o'zida ham subyekt, ham obyekt sifatida namoyon bo'ladi.

Jamiyat tomonidan belgilangan ijtimoiy tizim va institutlar shaxs faoliyatining yo'nalishini aniqlaydi. Ta'lim, siyosat, iqtisodiyot va madaniyat kabi ijtimoiy institutlar shaxsni ma'lum ijtimoiy rollarga tayyorlaydi. Biroq shaxs faolligi ushbu institutlarning mazmuni va faoliyatini o'zgartirishga qodir bo'lib, jamiyat taraqqiyotiga yangi yo'nalishlar olib kiradi.

Dialektik birlikning muhim jihati shundaki, jamiyatdagi ijtimoiy o'zgarishlar shaxs ongida aks etadi, shaxs ongidagi o'zgarishlar esa jamiyat hayotida amaliy ifodasini topadi.

Bu jarayonda ijtimoiy ong, ijtimoiy manfaatlar va ijtimoiy ehtiyojlar muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli shaxs va jamiyat o'rtasidagi munosabatlar doimiy harakat va rivojlanish holatida bo'ladi.

Shaxs va jamiyatning dialektik birligi ijtimoiy barqarorlik va taraqqiyotning asosiy sharti hisoblanadi. Jamiyat shaxs erkinligi va faolligini ta'minlagan sari, shaxs ham jamiyat oldidagi mas'uliyatini chuqurroq anglaydi. Natijada jamiyat va shaxs o'rtasida muvozanat vujudga keladi.

Ijtimoiylashuv jarayoni

Ijtimoiylashuv — shaxsning jamiyat tajribasini, ijtimoiy me'yor va qadriyatlarni o'zlashtirish jarayonidir. Ushbu jarayon oilada boshlanib, ta'lim muassasalari, mehnat jamoalari va ommaviy axborot vositalari orqali davom etadi. Ijtimoiylashuv shaxsning jamiyatga moslashuvi va faol ishtirokini ta'minlaydi.

Shaxs faolligi va jamiyat taraqqiyoti

Jamiyat taraqqiyoti shaxs faolligisiz mumkin emas. Fuqarolik pozitsiyasi, tashabbuskorlik, ijtimoiy mas'uliyat va ijodkorlik jamiyat rivojining muhim omillaridir. Tarixiy tajriba shuni ko'rsatadiki, ijtimoiy taraqqiyot ko'pincha ilg'or fikrli shaxslar faoliyati bilan bog'liq bo'lgan.

Zamonaviy jamiyatda shaxs muammolari

Globallashuv va raqamli texnologiyalar sharoitida shaxs va jamiyat munosabatlari yanada murakkablashmoqda. Axborot oqimining ko'pligi shaxs ongiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli mustaqil fikrlash, tanqidiy tafakkur va ma'naviy yetuklik zamonaviy shaxs uchun muhim hisoblanadi.

Xulosa: xulosa qilib aytganda, shaxs va jamiyat o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, biri ikkinchisiz mavjud bo'la olmaydi. Shaxs jamiyat mahsuli, jamiyat esa shaxslar faoliyati natijasidir. Ularning uyg'un rivoji barqaror va taraqqiy etgan jamiyatni ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Falsafa. Darslik. – Toshkent: Fan, 2020.
3. Sotsiologiya. Darslik. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
4. Parsons T. *The Social System*. – New York, 1951.
5. Durkheim E. *The Rules of Sociological Method*. – London, 1982.
6. Weber M. *Economy and Society*. – Berkeley, 1978.
7. Berger P., Luckmann T. *The Social Construction of Reality*. – New York, 1966.
8. Giddens A. *Sociology*. – Cambridge, 2009.
9. Smelser N. *Sociology*. – New Jersey, 2013.
10. Bauman Z. *Globalization*. – Oxford, 1998.